

Великі переселення Святого Престолу

ПАВЛО ЗІНЧЕНКО

26 ЛЮТОГО 2020

Христос послав учнів у різні куточки світу по одному, а до Рима скерував аж двох апостолів, Петра і Павла. Ми не можемо розпізнати всіх Божих задумів, але скидається на те, що Він надавав цьому місту особливого значення. Такого особливого, що не полінувався явитися Петрові й завернути його назад, коли той намагався уникнути гонінь.

Урешті-решт, після всіх церковних розколів і конфліктів, Рим утвердився як головний осідок Святого Престолу. Наймогутніші імператори – на кшталт Карла Великого чи Конрада II – їхали туди, щоб отримати корону з рук понтифіка. Щоправда, іноді буремні події змушували пап тікати з Рима й селитися деінде. 1084 року під тиском імператора Генріха IV місто залишив Григорій VII; на його місце сів антипапа Климент III, якого підтримував імператор. Наступного року Григорій VII помер у Салерно. 1434 року Євгенію IV довелося втекти з Рима через заворушення, які організував ворожий до нього клан Колонна; до папи приєдналася й частина куріальних чиновників, тому цю подію можна назвати переселенням не лише понтифіка, а й усього Святого Престолу. Із Флоренції Євгеній IV і далі керував Церквою, а невдовзі навіть зміг повернутися до Рима завдяки зусиллям не вельми праведного, але досвідченого у військовій справі єпископа Вітеллескі, який зібрав армію на флорентійські гроші.

Такі ситуації траплялися доволі часто, та не можна сказати, що це була цілковита зміна папського осідку; єдиним прикладом справжнього переселення досі залишається Авіньйонський полон. 1309 року папа Климент V і вся колегія кардиналів під тиском короля Франції Філіпа IV Красивого перебралися до Авіньйона. У цей період монархи контролювали як зовнішню, так і внутрішню політику Католицької Церкви, але загалом Святий Престол функціонував повноцінно. За час полону змінилося сім понтифіків.

Проте папа і його двір не могли перебувати в Авіньйоні вічно. По-перше, інших європейських правителів не влаштовував кишеньковий Святий Престол французької монархії, тож їхні агенти всілякого підбивали понтифіків повертатися до Рима. А ті й самі цього прагнули, бо керувати Папською областю з Авіньйона було нелегко. 1377 року Григорій XI, скориставшись тим, що Столітня війна послабила Францію, повернувся до Рима, де вперше в історії обрав папською резиденцією Ватикан. Після того в Авіньйоні ще «правили» антипапи Климент VII і Бенедикт XIII, проте 1377 року полон офіційно завершився.

**Вирішуючи, на якому місті зосередити особливу увагу,
Господь діяв практично.**

Таке було найдовше «велике переселення» Святого Престолу. Окремо, втім, можна згадати ще одну цікаву подію. 1798 року до Рима ввійшли війська Французької республіки. Генерал Луї

Бертъє наказав Пієві VI зректися світської влади, але той відмовився. Тоді папу силоміць вивезли до Сієнни, а потім до замку Валанс, де він і помер. Папську державу французи ліквідували та проголосили маріонеткову Римську республіку.

На цьому відносини Наполеона зі Святим Престолом не завершилися. А з ними не завершилися й мандри самого Святого Престолу. Конклав кардиналів у Венеції обрав новим понтифіком Пія VII, який 1800 року зумів за допомогою австрійців повернутися до Рима. 1808 року війська вже Французької імперії взяли штурмом Рим і проголосили його «вільним містом», а землі Папської області перейшли до Франції. Папу перевезли до Савони, а згодом до Фонтенбло, звідки він 1814 року, після зречення Наполеона, повернувся до Рима. Це важливий епізод, проте варто пам'ятати, що жертвою політичних інтриг став лише понтифік: ці маневри не були пов'язані з переїздом курії чи будь-яких ватиканських структур до Франції, тож їх не можна вважати переселенням Святого Престолу.

Після конфлікту з Наполеоном Святий Престол більше не змінював місця перебування. Ні проголошення єдиного Італійського королівства, ні дві світові війни не змусили його переїхати.

І тут настав час спитати: чому Рим? Чому головним центром християнства стало саме це місто, а не, скажімо, священний Єрусалим? Спробуймо подумати раціонально, не покликаючись на Боже Провидіння.

Ісус Христос народився в межах Римської імперії. Рівну їй і сьогодні складно знайти. Ця держава стала основою всієї європейської цивілізації. І до її центру – Рима – стікалися представники всіх релігій: і юдаїзму, і найрізноманітніших язичницьких культів. Лише достукавшись до сердець римлян, учні Христа могли претендувати на подальше поширення Його вчення на велетенських просторах імперії. Тож вирішуючи, на якому місті зосередити особливу увагу, Господь діяв практично.

Уявімо, що внаслідок якогось катаклізму Рим зник із лиця землі, скажімо, у XIII столітті.

Спробуймо піти трохи далі й уявити, що Рима не існує. Де ж тоді був би центр християнського світу? Не варто дискутувати з приводу того, на що впав би вибір Христа – нам не досягнути Його думки. Але уявімо, що внаслідок якогось катаклізму Рим зник із лиця землі, скажімо, у XIII столітті. Без сумніву, усі монархи Європи зі шкури лізли б, запрошуючи намісника святого

Петра до себе, щоб потім зробити з нього маріонетку, як і сталося в Авіньйоні. Та дуже ймовірно, що папа й кардинали шукали б нову домівку в Італії. Тут усе просто: аж до другої половини XIX століття це не була єдина держава, а тому там не було і єдиного правителя, що міг би маніпулювати понтифіком. Яке саме місто обрав би папа для резиденції, складно сказати. Згодніся б і Флоренція, і Венеція, і Мілан; а можливо, Святий Престол регулярно переїздив би – це залежало б від того, чи не стали місцеві володарі занадто могутніми й чи не посягають на папську автономію.

А тепер ризикнімо поміркувати, куди перебрався би папа Франциск із колегією кардиналів, якби Рим якимось дивним чином зник сьогодні. Найімовірніше, італійські кардинали спробували би переконати колег лишитися в Італії та, можливо, почати негайно відбудовувати Ватикан на тому самому місці. Але зараз у Церкві багато говорять про оновлення – а частиною цього оновлення могла би стати думка, що Святий Престол засидівся в Європі й час вирушати на нові терени. На думку одразу спадає Латинська Америка, найкатолицькіший із континентів. Святий Престол міг би перебратися до рідної країни чинного понтифіка, Аргентини, або до Бразилії. Інші держави не пасують – забагато хунт, терористів і наркобаронів; Бразилія й Аргентина претендують хоч на якусь стабільність.

Утім, деякі експерти припускають, що 2030 року в Китаї вже буде більше католиків, ніж у Європі, тож хто його знає. Можливо, керманічі цієї атеїстичної країни з цілковито прагматичних міркувань прагнули б широко відчинити ворота перед намісником святого Петра. У кожному разі, пропонуємо просто молитися, щоб нічого страшного з Римом не сталось і Святий Престол лишався там, де був з часів святих Павла і Петра. Як не крути, «вічне місто».